DOI: https://doi.org/10.37547/supsci-ojp-06-06-01 Pages: 1-7

Oriental Journal of Philology

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:
http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about

CONVERSIVE RELATIONS OF QUESTION AND ANSWER VERBS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Ziyodakhon Ravshanovna Mamatova
Lecturer, Andijan State Institute of Foreign Languages
Email: mamatovaziyodaxon1991@gmail.com
Science ID: MAN-09260353
Andijan, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: English, questioning verbs, answering verbs, ask, answer, converse relation, lexical semantics, communicative event, presupposition, antonymy.

Received: 03.10.26
Accepted: 04.10.26
Published: 05.10.26

Abstract: The article analyzes converse-like semantic relations between English verbs of questioning and answering, primarily ask–answer, as well as question–reply and inquire–respond. The analysis focuses on participant roles, argument alternation, direction of the speech act, and presuppositional dependence. The findings show that ask and answer are not strict converses of the buy–sell type because an act of asking does not logically entail an act of answering. At the same time, the use of answer normally presupposes a preceding question or request. The pair is therefore interpreted as a functional-oppositional relation displaying features of communicative converseness.

INGLIZ TILIDAGI SO‘ROQ VA JAVOB FE’LLARINING KONVERSIV MUNOSABATLARI

Ziyodaxon Ravshanovna Mamatova
Andijon davlat chet tillari instituti o‘qituvchisi
Email: mamatovaziyodaxon1991@gmail.com
Science ID: MAN-09260353
Andijon, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: ingliz tili, so‘roq fe’llari, javob fe’llari, ask, answer, konversiv munosabat, leksik semantika, kommunikativ vaziyat, presuppozitsiya, antonimiya.

Annotatsiya: Maqolada ingliz tilidagi so‘roq va javob fe’llari, avvalo ask–answer, shuningdek question–reply va inquire–respond juftliklarining konversivlikka yaqin semantik munosabati tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ vaziyat ishtirokchilarining rollari, argumentlarning almashuvi, nutqiy

harakat yo‘nalishi va presuppozitsion bog‘liqlik mezonlari asos qilib olinadi. Tahlil ask va answer fe’llari klassik buy–sell tipidagi qat’iy konversivlar bilan to‘liq teng emasligini, chunki savol akti javob aktini mantiqan majburiy keltirib chiqarmasligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga answer fe’lining qo‘llanishi oldingi savol yoki so‘rovning mavjudligini nazarda tutadi. Natijada mazkur birliklarni funksional-oppozitiv, kommunikativ konversivlik belgilariga ega fe’llar sifatida tavsiflash taklif etiladi.

КОНВЕРСИВНЫЕ ОТНОШЕНИЯ ГЛАГОЛОВ ВОПРОСА И ОТВЕТА В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Зиёдахон Равшановна Маматова
Преподаватель
Андижанского государственного института иностранных языков
Email: mamatovaziyodaxon1991@gmail.com
Science ID: MAN-09260353
Андижан, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: английский язык, глаголы вопроса, глаголы ответа, ask, answer, конверсивные отношения, лексическая семантика, коммуникативная ситуация, пресуппозиция, антонимия.

Аннотация: В статье анализируются конверсивоподобные семантические отношения между английскими глаголами вопроса и ответа, прежде всего ask–answer, а также question–reply и inquire–respond. В качестве основных критериев рассматриваются роли участников коммуникативной ситуации, смена аргументных позиций, направление речевого акта и пресуппозиционная зависимость. Анализ показывает, что ask и answer не являются строгими конверсивами типа buy–sell, поскольку акт вопроса логически не влечёт обязательного ответа. Вместе с тем употребление answer обычно предполагает наличие предшествующего вопроса или запроса. Поэтому данные единицы предлагается рассматривать как функционально-оппозитивные глаголы с признаками коммуникативной конверсивности.

Kirish. Konversivlik leksik-semantik munosabatlarning shunday turiki, unda bir xil relatsion vaziyat turli ishtirokchilar nuqtayi nazaridan ifodalanadi. Klassik misollarda buy–sell, parent–child, above–below kabi birliklar ayni bir munosabatni qarama-qarshi perspektivadan

nomlaydi [1; 2; 3]. Bunday birliklarni oddiy antonimlardan ajratib turuvchi belgi ma’no zidligining o‘zi emas, balki relatsion vaziyatdagi argumentlar va ishtirokchi rollarining almashuvidir.

Mazkur maqolada tadqiqot obyekti sifatida aynan ingliz tilidagi so‘roq va javob fe’llari olinadi. Tadqiqot predmeti ask–answer, question–reply va inquire–respond birliklari o‘rtasidagi semantik, sintaktik va kommunikativ munosabatlarning konversivlik mezonlariga qay darajada mos kelishidir. Shu tarzda maqola sarlavhasi, annotatsiyalar, material va tahlil obyekti bir xil til materiali — ingliz tili — doirasida uyg‘unlashtiriladi.

Tadqiqotning maqsadi ingliz tilidagi so‘roq va javob fe’llarini klassik konversivlar bilan qiyoslash, ularning argument tuzilishi va kommunikativ yo‘nalishini aniqlash hamda ask–answer munosabatining qat’iy leksik konversivlik yoki funksional-oppozitiv aloqa ekanini asoslashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun konversivlik haqidagi nazariy qarashlarni umumlashtirish, diagnostik minimal juftliklarni tahlil qilish va semantik implikatsiya hamda presuppozitsiya mezonlarini qo‘llash vazifalari belgilandi.

Adabiyotlar tahlili. A. Cruse konversivlarni bir xil relatsion mazmunning ishtirokchilar pozitsiyasi o‘zgargan holda ifodalanishi sifatida tavsiflaydi; bunda buy–sell, above–below singari birliklar paradigmatik munosabatning tipik ko‘rinishi hisoblanadi [1]. M. L. Murphy ham converse antonyms tushunchasini relatsion vaziyat va ishtirokchi rollarining almashuvi bilan bog‘laydi [2]. J. I. Saeed esa konversivlikni relatsion antonimiyaning ko‘rinishi sifatida izohlab, mazkur birliklarda bir vaziyat turli semantik pozitsiyalardan nomlanishini ta’kidlaydi [3].

P. R. Kroeger konversiv munosabatda predikat almashishi bilan birga argumentlarning sintaktik pozitsiyalari ham o‘zgarishini ko‘rsatadi [4]. S. Jones, M. L. Murphy, C. Paradis va C. Willners antonimik munosabatlarning kontekst va konstruksiya bilan bog‘liqligini korpus hamda eksperimental materiallar asosida yoritadilar [5]. Bu yondashuv ask–answer kabi birliklarni faqat lug‘aviy zidlik emas, balki kommunikativ vaziyatning tashkil topishi nuqtayi nazaridan baholash uchun muhimdir.

J. Lyons relatsion qarama-qarshiliklarni nazariy tilshunoslik doirasida yoritgan bo‘lsa [6], J. F. Staal precede–follow, support–depend on, sell–buy kabi juftliklarni bir vaziyatning turli sintaktik va semantik perspektivalari bilan bog‘laydi [7]. Ch. J. Fillmore esa case grammar doirasida predikatning semantik rollari va ularning sintaktik realizatsiyasiga e’tibor qaratadi; uning like–please kabi fe’llar haqidagi kuzatuvlari bir xil mazmuniy yadro turli argument tanlovi bilan ifodalanishi mumkinligini ko‘rsatadi [8].

Rus semasiologiyasida Yu. D. Apresyan konversivlarni ma’noni turli leksik-sintaktik vositalar bilan qayta ifodalash imkonini beruvchi tizimli birliklar qatorida tahlil qiladi [9]. A. V. Podkorytova konversiv hosilalarning kognitiv-onomasiologik modellarini aktant tuzilishi bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqadi [10]. A. A. Ufimtseva esa konversiv birliklarni leksik-semantik

tizimdagi paradigmatik munosabatlar bilan bog‘laydi [14]. Ushbu ishlar konversivlikni faqat antonimik qarama-qarshilik emas, balki yagona denotativ vaziyatni qayta perspektivalash mexanizmi sifatida tushunishga imkon beradi.

Transformatsion ekvivalentlik masalasida P. Ziff aktiv va passiv gaplarning avtomatik ravishda sinonim deb qaralishiga ehtiyotkorlik bilan yondashadi [11]. W. L. Chafe ham yuzaki tuzilmalarning o‘xshashligi ularning kommunikativ va semantik strukturasi aynan teng ekanini anglatmasligini ko‘rsatadi [12]. A. M. Peshkovskiyning rus sintaksisiga doir kuzatuvlari ham gap bo‘laklarining joylashuvi va grammatik perspektiva o‘zgarishi mazmuniy urg‘uga ta’sir qilishini ko‘rsatadi [13]. Shu sababli ask–answer munosabatini baholashda faqat formal argument almashuviga emas, balki nutqiy aktlarning vaqt, sababiylik va presuppozitsion bog‘liqligiga ham e’tibor berish zarur.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot materiali sifatida ingliz tilidagi ask–answer, question–reply va inquire–respond fe’l juftliklarining lug‘aviy-semantik xususiyatlari hamda ularni tekshirishga xizmat qiluvchi diagnostik minimal kontekstlar olindi. Nazariy asos sifatida konversivlik, relatsion antonimiya, argument tuzilishi va kommunikativ semantikaga doir manbalar [1–14] qo‘llanildi. Tahlilda leksik-semantik, kontekstual, qiyosiy, argument-strukturaviy va funksional-pragmatik metodlardan foydalanildi.

Konversivlikni aniqlash uchun uchta mezon belgilandi: 1) ayni bir kommunikativ vaziyatning ikki ishtirokchi nuqtayi nazaridan ifodalanishi; 2) predikat almashganda ishtirokchi rollari yoki argument pozitsiyalarining teskari yo‘nalishda qayta tashkil topishi; 3) ikki gap o‘rtasida semantik ekvivalentlik yoki kamida tizimli presuppozitsion bog‘liqlikning mavjudligi. Mazkur mezonlar ask–answer juftligining klassik buy–sell konversivlariga qanchalik yaqin yoki ulardan qanchalik farq qilishini aniqlashga imkon berdi.

Natijalar va muhokama. Birinchi diagnostik holat ishtirokchi rollarining yo‘nalishini ko‘rsatadi: (1a) Alice asked Bob a question. (1b) Bob answered Alice’s question. Birinchi gapda tashabbuskor Alice, adresat Bob; ikkinchi gapda esa javob beruvchi Bob kommunikativ subyektga aylanadi. Demak, nutqiy harakat yoʻnalishi A→B dan B→A ga oʻzgaradi. Bu xususiyat klassik konversivlardagi perspektiva almashuviga yaqin [1–4]. Biroq ikki gap bir vaqtning oʻzida ayni bitta relatsion hodisani emas, ketma-ket ikki nutqiy aktni ifodalaydi.

Ikkinchi diagnostik holat mantiqiy implikatsiyaning bir tomonlama emasligini ko‘rsatadi: (2) Alice asked Bob a question, but Bob did not answer. Ushbu gap semantik jihatdan ziddiyatsiz. Demak, X asks Y hukmidan Y answers X hukmi majburiy ravishda kelib chiqmaydi. Bu ask–answer juftligini buy–sell singari qat’iy konversivlardan ajratadigan asosiy belgidir. Buy va sell

odatda bir savdo hodisasining ikki ishtirokchi nuqtayi nazarini bildirsa, ask va answer alohida, vaqt jihatdan ketma-ket nutqiy aktlardir.

Uchinchi holatda esa teskari yo‘nalishdagi presuppozitsion bog‘liqlik kuzatiladi: (3) Bob answered Alice’s question. Answer fe’lining bu qo‘llanishi oldingi savol yoki mazmunan javob talab qiladigan nutqiy stimul mavjudligini nazarda tutadi. Shunday qilib, ask → answer yo‘nalishida majburiy implikatsiya yo‘q, biroq answer → prior question/request yo‘nalishida kuchli semantik-pragmatik bog‘liqlik mavjud. Aynan shu asimmetriya juftlikning funksional-oppozitiv tabiatini belgilaydi.

Question–reply juftligida ham shunga yaqin holat kuzatiladi: (4a) The journalist questioned the minister about the decision. (4b) The minister replied to the journalist. Reply fe’li ko‘pincha oldingi murojaat yoki savolga reaktiv javobni bildiradi, ammo question fe’li qo‘llangan har bir vaziyat reply bilan yakunlanishi shart emas. Bundan tashqari, question fe’li ayrim kontekstlarda ‘so‘roq qilmoq’ yoki ‘shubha ostiga olmoq’ ma’nolariga ega bo‘lib, reply bilan semantik moslikni susaytiradi. Demak, konversivlik leksik polisemiya sabab kontekstga bog‘liq ravishda namoyon bo‘ladi.

Inquire–respond juftligi rasmiy kommunikativ registrda nisbatan yaqin funksional bog‘lanishni ko‘rsatadi: (5a) The committee inquired about the delay. (5b) The company responded to the inquiry. Bu yerda respond fe’lining valentligida to the inquiry komponenti oldingi so‘rovni aniq presuppozitsiya qiladi. Shunga qaramay, inquire harakati ham har doim respond aktini keltirib chiqarmaydi. Natijada so‘roq–javob mikrotizimida eng barqaror munosabat ‘tashabbuskor nutqiy akt ↔ reaktiv nutqiy akt’ modeli bilan izohlanadi.

1-jadval. Ingliz tilidagi so‘roq–javob fe’llarining konversivlik mezonlari bo‘yicha qiyosi

Juftlik	Perspektiva almashuvi	Majburiy o‘zaro implikatsiya	Oldingi akt presuppozitsiyasi	Baholash
ask–answer	Ha	Yo‘q	Answer uchun kuchli	Funksional-oppozitiv, kommunikativ konversivlik
question–reply	Ha, kontekstga bog‘liq	Yo‘q	Reply uchun kuchli	Kontekstual funksional oppozitsiya
inquire–respond	Ha	Yo‘q	Respond uchun kuchli	Rasmiy registrdagi funksional oppozitsiya
buy–sell	Ha	Asosan ha	Ikki tomonlama bir hodisa	Klassik leksik konversiv

Jadvaldagi natijalar shuni ko‘rsatadiki, so‘roq va javob fe’llari konversivlikning perspektiva almashuvi belgisiga ega, biroq klassik konversivlarga xos ikki tomonlama mantiqiy ekvivalentlikni to‘liq ta’minlamaydi. Shuning uchun ask–answer juftligini ‘qat’iy konversiv’ deb emas, balki yagona dialogik makrotuzilmaning tashabbuskor va reaktiv bosqichlarini ifodalovchi funksional-oppozitiv birliklar deb tavsiflash ilmiy jihatdan aniqroqdir. Mazkur xulosa bir xil fikrni takrorlash o‘rniga uchta mustaqil dalilga — rol almashuvi, implikatsiya asimmetriyasi va presuppozitsion bog‘liqlikka — tayangan holda chiqarildi.

Xulosa. Tadqiqot natijasida ingliz tilidagi ask–answer, question–reply va inquire–respond juftliklari klassik konversivlarning ayrim muhim xususiyatlarini namoyon etishi aniqlandi. Ular yagona kommunikativ makrotuzilmaning qarama-qarshi yo‘nalgan bosqichlarini ifodalaydi, ishtirokchi rollarining perspektiv almashuviga imkon beradi va javob fe’llari oldingi savol yoki so‘rovni presuppozitsiya qiladi. Biroq savol akti javob aktini majburiy ravishda keltirib chiqarmagani sababli bu juftliklarda buy–sell tipidagi ikki tomonlama mantiqiy ekvivalentlik mavjud emas.

Shu asosda so‘roq va javob fe’llarini qat’iy leksik konversivlar emas, balki kommunikativ konversivlik belgilariga ega funksional-oppozitiv birliklar sifatida tavsiflash taklif etiladi. Bunday yondashuv ularning leksik ma’nosi, argument tuzilishi, presuppozitsiyasi va pragmatik funksiyasini bir tizimda izohlash imkonini beradi. Keyingi tadqiqotlarda ushbu xulosalarni yirik ingliz tili korpuslari materialida chastota, kollokatsiya va konstruksion modellar bo‘yicha tekshirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Cruse A. A Glossary of Semantics and Pragmatics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. P. 39–40.

2. Murphy M. L. Semantic Relations and the Lexicon: Antonymy, Synonymy and Other Paradigms. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

3. Saeed J. I. Semantics. 3rd ed. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009.

4. Kroeger P. R. Analyzing Meaning: An Introduction to Semantics and Pragmatics. 2nd corrected and slightly revised ed. Berlin: Language Science Press, 2019. P. 111–112.

5. Jones S., Murphy M. L., Paradis C., Willners C. Antonyms in English: Construals, Constructions and Canonicity. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

6. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 1968.

7. Staal J. F. Some Semantic Relations between Sentoids // Foundations of Language. 1967. Vol. 3, No. 1. P. 66–88.

8. Fillmore C. J. The Case for Case // Universals in Linguistic Theory / eds. E. Bach, R. T. Harms. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1968. P. 1–88.

9. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. I: Лексическая семантика. Синонимические средства языка. 2-е изд., испр. и доп. М.: Языки русской культуры; Восточная литература РАН, 1995. 472 с.

10. Подкорытова А. В. Ономасиологические модели конверсных девербативов со значением абстрактного действия // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2017. № 4-2.

11. Зифф П. Несинонимичность активных и пассивных предложений // Сборник переводов по вопросам информационной теории и практики. 1970. № 16. С. 66–72.

12. Chafe W. L. Meaning and the Structure of Language. Chicago: University of Chicago Press, 1970.

13. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. 8-е изд., доп. М.: Языки славянской культуры, 2001. 510 с.

14. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка. М.: Наука, 1968.